САЊА БУНДАЛО
Јавна библиотека „Бора Станковић", Врање
bundalosanja1@gmail.com

УДК 027.022(497.11)
338.48-6:7/8(497.11)

ЈАВНА БИБЛИОТЕКА „БОРА СТАНКОВИЋ", ВРАЊЕ - СТРАТЕШКИ ПАРТНЕР У РАЗВОЈУ КУЛТУРНОГ ТУРИЗМА ГРАДА ВРАЊА

САЖЕТАК | Овај рад има за циљ да представи потенцијал Јавне библиотеке „Бора Станковић" у Врању за развој културног туризма Града Врања и Пчињског округа. Врање има препознатљиво културно наслеђе, што представља један од најзначајнијих ресурса за развој културног туризма. У том смислу посебну улогу има библиотека као установа културе која у завичајним фондовима чува и презентује наслеђе које је у основи сваког друштвеног памћења.

Рад садржи приказ ресурса којима библотека може да допринесе развоју културног туризма града Врања. Монографија *Др Јован Хаџи-Васиљевић знаменити Врањанац,* настала је из Завичајне збирке врањске библиотеке. Излазак ове књиге оцењен је као значајан културни подухват. Важна је и по улози коју може имати код туриста у циљу приближавања важности историје овог краја у контексту садашње националне историје. Врање је родни град Боре Станковића, писца који је одавно прешао оквире завичајног. Гледајући и читајући каталог *Бора Станковић са калдрме до вечности*, публикацију врањске библиотеке, туристима се нуди да открију ко је тај књижевник старог Врања као и колико је важно његово наслеђе. Туристима је најважније да се врате са утиском, а врањска библиотека буди и креативност и доживљај. Ова референца библиотеке даље се наслања на остале локалитете у граду који су у вези са овим писцем. Град Врање је изузетно богат сакралним објектима. *Каталог старе и ретке књиге у фондовима манастирских библиотека и цркава у Епархији Врањској* настао је као резултат рада на терену који је обухватао обилазак једанаест манастира и тридесет шест цркава на нашем подручју. Будући да је библиотекару увек у фокусу књига која је вредна, како по садржају, тако и по времену и месту настанка, онда не чуди ентузијазам и предан рад библиотекара врањске библиотеке на овом пројекту. Такође,

сваком туристи намерном да закорачи путем верског туризма нашег краја може послужити као водич кроз манастире и цркве на овом подручју.

Будући да врањска библиотека промовише завичајне и духовне вредности у сарадњи са другим организацијама у локалној заједници, она показује да се креативност, култура и уметност могу претворити у јединствени туристички производ.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | библиотека, културни туризам, верски туризам, Јавна библиотека „Бора Станковић" Врање, Град Врање

УВОД

Културно наслеђе је основни садржај културно-туристичког производа. Знамо да је библиотека један од најзначајнијих чувара културног наслеђа те тако и важан фактор у изградњи културног идентитета. Припадност Граду Врању, као врло препознатљивој тачки на култрној мапи наше земље шири спектар понуде овог региона и на друге знаменитости града као што су природне лепоте, објекти архитектонског наслеђа укључујући и традиционално неимарство, гастрономију, традиционалне занате, музику итд. „Град Врање налази се на југу Србије, у Врањској котлини, на обалама Врањске реке. Археолошки налази говоре да су на овом простору људска станишта постојала од средњег неолита, а у историјским изворима град је први пут поменут 1093. године. Град Врање је у састав српске државе је ушао 1207. године. Данас културну мапу Врања чине бројни културно-историјски споменици. Посебност Врања, његов оријентални изглед, рефлектује се кроз споменике из турског доба. Врање је родни град једног од најзначајнијих српских писаца Борисава Станковића (1876-1927) који је у својим делима живописно и верно дочаравао живот и менталитет Врањанаца. Врање је и град познат по свом мелосу који на јединствен начин спаја различите музичке традиције читавог Балкана".[1]

Врање је изузетно занимљив град за развој културног туризма, јер њега у извесној мери већ има захваљујући његовом наслеђу и посебности. Разноврсност културе којом Врање обилује чини га заиста специфичним, што у комбинацији са природним лепотама нуди јединствено искуство које треба обликовати у

[1] Ивана Домазет и др. *Музеји Србије као део културно туристичке понуде за породице са децом* (Београд: Институт економских наука, 2018), 85-89, преузето 17. 9. 2021, http://ebooks.ien.bg.ac.rs/1412/1/Muzeji%20knjiga%20sa%20koricama.pdf.

производ који може да покрије цео Пчињски регион и југ Србије као заједнички регионални идентитет овог подручја. Главни циљ овог регионалног идентитета је трострук: промоција богате и разнолике културне баштине овог подручја, репозиционирање региона на међународном тржишту и подршка развоју туристичке инфраструктуре на поменутим дестинацијама. Главни производи су регионални културни итинерери који ће посетиоцима пружити висок квалитет и аутентично културно искуство. Библиотека у Врању има своју посебну улогу у културном мапирању града и региона, а у раду ће бити наглашене неке од важних тачака које могу бити део интересног повезивања у функцији стварања интегралне туристичке понуде града Врања и читавог овог краја. То се посебно односи на следеће јединице:

1. Монографија *Др Јован Хаџи-Васиљевић знаменити Врањанац;*
2. Каталог *Бора Станковић са калдрме до вечности;*
3. Каталог под називом *Каталоі старе и ретке књиіе у фондовима манастирских библиотека и цркава у Епархији Врањској.*

На крају рада биће представљена закључна разматрања и препоруке за активно учествовање у развоју културног туризма нашег града и региона.

ДЕО ЕВРОПСКЕ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ САЧУВАН У ЗАВИЧАЈНОЈ ЗБИРЦИ ВРАЊСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Врање је град који има богату и садржајну туристичку понуду, али постоји велики део српског културног наслеђа који и даље чека да буде откривен. Тај део се налази на Завичајном одељењу врањске библиотеке. Наша библиотека има још доста простора и много тога да понуди не би ли постала део омиљених туристичких дестинација за љубитеље културе и уметности. Једну од полазних тачки у овој намери може представљати монографија *Др Јован Хаџи-Васиљевић знаменити Врањанац,* у којој је представљена истоимена Завичајна збирка библиотеке.[2] „Др Јован Хаџи-Васиљевић нам је оставио своје дело, вредно и веома корисно истраживачима Врања, Врањске околине, Прешевске области, Старе Јужне Србије,

[2] Др Јован Хаџи-Васиљевић је рођен у Врању. Основну школу завршио је у Врању, гимназију у Врању и Нишу, а Велику школу (историјско-филолошки одсек) у Београду. Докторат из филозофије положио је у Бечу 1898. Као чиновник Министарства иностраних послова службовао је од 1898. до 1904. у Битољу, Скопљу и Београду. Био је секретар Друштва *Свети Сава* пуних 36 година. Све време је радио на националном просвећивању Срба у Турској. Био је уредник часописа *Братство*, билтена Друштва *Свети Сава*. Умро је у Београду, 1948.

Балкана као и Србије. Као врстан научник, књижевник, историчар, хроничар свога времена, етнограф, доктор филозофских наука, антропогеограф, он је успео да својим делом остави видљив траг међу великанима нашег поднебља. Истраживач и хроничар свога времена, сачувао је од заборава наше обичаје, ношњу, народну поезију, политичке, економске, верске прилике а посебно је утицао је на опстанак српског националног бића. Његово дело велико је српско духовно благо. Завичајна збирка коју наша Библиотека поседује је заоставштина откупљена од познате врањске породице Влајинац. Заоставштину чине књижна и некњижна грађа, оригинални рукописи и предмети у личној својини и за личну употребу. Намера продавца, који је био власник ове грађе је да продајом заоставштине др Јована Хаџи-Васиљевића буде очувана завичајна баштина Врања. Како је записано у Уговору, купац је установа од посебног друштвеног и културног значаја за Врање и околину и од општег јавног интереса је да поменута збирка буде у власништву библиотеке. Збирка садржи археолошки и етнолошки материјал, уметничка дела, старе фотографије, документа, књиге и периодику, као и друге материјалне и писане изворе веће или мање историјске и културне вредности. Упознавањем и проучавањем његовог стваралаштва сазнајемо ко смо, где смо били а где смо сада и шта нам у будућности ваља чинити. Др Јован Хаџи-Васиљевић спада у ред најзначајних Врањанаца у читавој историји Врања."[3] Културни туризам заснован на овој тачки ослања се у највећој мери на величину научног богатства које је оставио, не само Врању и не само Врањанцима, него је својом огромном мисаоном снагом, задужио комплетну националну науку и историографију. Завичајне збирке у Србији су бројне, али нажалост често недовољно познате, видљиве и тиме недовољно посећене. Библиотека би морала да ради на бољој видљивости ове збирке, припреми промотивних материјала, организацији и едукацији водича ако би се схватила права вредност збирке. Монографија је и направљена, делимично, у циљу што бољег и садржајнијег промовисања овог културног бисера. Туристи не могу имати посебно интересовање за завичајне збирке уколико се оне не представе и не промовишу на прави начин. Како су збирке најчешће смештене засебно, одвојено од осталог фонда, то захтева додатну активност за њихову посету. Нажалост, често ни људи који живе у Врању не знају да ова збирка постоји. Током посета разних страних делегација, могли смо да се уверимо да странце занима наша кутурна понуда, али да не знају довољно ни о нама ни о нашој култури. Завичајна збирка Јована Хаџи-Васиљевића садржи више од 3000 јединица, а сво то културно

[3] Мирјана Томашевић и Сања Бундало, *Др Јован Хаџи-Васиљевић знамениши Врањанац* (Врање: Јавна библиотека „Бора Станковић", 2018), 5, 6.

добро може бити представљено кроз изложбе, каталоге, студије, чланке.

Направити туристичку атракцију од културног добра свакако није лако. Монографија *Др Јован Хаџи-Васиљевић знаменити Врањанац* је покушај да се искористи бренд и повежу тачке једног дела његовог живота и рада. Једна од тих тачака је и наша библиотека. Међутим, да би се културно наслеђе приближило туристима, потребна је испланирана стратегија и координација свих установа културе у граду са Туристичком организацијом Града Врања.[4] „Може ли се културним програмима у библиотекама утицати на подизање образовног и духовног нивоа корисника књижног фонда?/посетилаца библиотека? Свакако да може.(...) Корисницима треба да се понуде културни програми високо профилисаног квалитета. На нашој културној сцени имамо већ дефинисане програме и манифестације које, осим живог програма прате монографије, каталози програми, библиографије, зборници радова. Заједничко им је да је њихов иницијатор библиотека или су њени реализатори библиотекари".[5] Све досад наведено је и био један од мотива за настајање монографије. Свесни значаја ове збирке, монографија има улогу пратиоца, полазне тачке, базе, коју Турустичка организација Врања или Србије може искористити у њеном промовисању. Завичајна збирка др Јован Хаџи-Васиљевић је јединствена по снажној локалној ноти која има и едукативни карактер. Она има капацитет и ресурсе за нова тумачења света и простора у коме ми данас живимо. Садржи предмете који говоре о начину живота овог научника, затим ту су његови радови и дела која су непресушна база података и коначно, поверена је библиотекарима, људима који су искусни у свом послу и који могу препознати њен потенцијал за даље ширење и обогаћивање. Развојем библиотекарства и могућностима које пружа дигитализација, оваква поставка завичајне збирке својим прерастањем у

[4] Туристичка Организација Града Врања основана је 1995. године, а почела са радом 1. јануара 1996. године. Од самог почетка, Туристичка организација је усмерила своје активности ка очувању богате врањске традиције и изналажењу могућности да се маркетиншки презентују. Туристичка Организација Града Врања бави се промоцијом културних, привредних и туристичких вредности и потенцијала, сувенирском и издавачком делатношћу, дистрибуцијом туристичко-пропагандног материјала, учешћем на берзама и сајмовима туризма, организовањем излета, спортских, културних и туристичких манифестација. Штампањем публикација о Врању и околини, разгледница, туристичког водича, интернет презентацијама, Туристичка организација Врање пружа ближе информације о туристичким објектима и ресурсима на територији града и околине и самим тим анимира потенцијалне госте. Циљ Туристичке Организације Врање је унапређење и промоција туристичке понуде врањског краја. (https://turistickavranje.rs/).

[5] Гордана Ђилас, *Ка новим облицима читања и коришћења библиотечког потенцијала?* (рад представљен на стручном скупу Библиотеке у културном животу Србије, Краљево, Србија, 8. и 9. октобар 2018): 78.

меморијалну добила би улогу непроцењивог чувара историје нашег поднебља и шире, чиме би понуда садржаја нашег града а самим тим и наше библиотеке била озбиљно обогаћена.

БОРА СТАНКОВИЋ - НАЦИОНАЛНИ КУЛТУРНИ БРЕНД И ФАКТОР УНАПРЕЂЕЊА ЛОКАЛНОГ КУЛТУРНОГ ТУРИЗМА

Јединствена култура Врања захтева и посебне установе које ће је на прави начин приближити туристима који дођу у наш град. У њима се може на најлепши начин упознати живописни свет врањанског живота, али наравно, то није све. Не можемо говорити о Врању, а да не споменемо његовог најпознатијег становника: Бору Станковића.[6] Мало ко је учинио толико за очување јединствене културе овог краја као он, па се град непрестано труди да му се одужи на прави начин. „Особеност туристичке понуде сваке нације, регије или локалне заједнице јесте препознатљив културни идентитет. Оно по чему се једна земља разликује од друге или по чему се један град разликује од осталих - то је култура народа и етничких група, језици, историја, национални споменици, уметност, веровања, обичаји и све оне специфичне локалне културне вредности које не постоје нигде другде у таквом односу и са таквим особеностима. То *специфично локално* је оно што привлачи или не привлачи туристу."[7] Библиотека „Бора Станковић" поред имена које носи, континуирано се труди да као најстарија установа културе у Врању, промовише, можемо слободно рећи бренд *Бора Станковић*. У том смислу, била је носилац прве манифестације *Борини књижевни дани*.[8] Ова манифестација има за циљ повезивање културне баштине и туристичке понуде, указивање на богато културно наслеђе као и промоцију

---

[6] Борисав Бора Станковић (Врање, 31. март 1876 - Београд, 22. октобар 1927) био је један од најзначајнијих српских писаца. Његово стваралаштво сврстава се у реализам, мада га савремена критика сматра зачетником модерне српске књижевности. У својим делима упечатљиво је описао врањску градску чаршију и трагичне судбине Врањанаца, раслојавање и пропадање старих трговачких породица. Кроз његово дело провлачи се поетика чулног, по чему се посебно издвојио на тадашњем књижевном небу Србије. Своју најпознатију драму Коштана, објавио је 1902. године, када је у књижевност увео врањски говор.

[7] Весна Ђукић Дојчиновић, *Културни туризам* (Београд: Clio, 2005), 24.

[8] Библиотека „Бора Станковић" као најстарија установа културе у Врању, захваљујући својој историји, преданости и раду, била је носилац прве манифестације *Борини књижевни дани* у Врању од 21. до 23. марта 2018. године. Покровитељ манифестације је Град Врање. Овај културни догађај је установљен у знак поштовања и сећања на великана српске књижевности Бору Станковића.

Врања. Годину дана пре установљавања ове манифестације, дакле 2017. године, Завичајно одељење врањске библиотеке приређује изложбу и каталог *Бора Сшанковић са калдрме до вечносши*. Каталог је настао поводом обележавања 90 година од смрти Боре Станковића и идеално се уклапа са тежњом наше библиотеке да буде значајан фактор у развоју културног туризма града Врања. „Борино Врање је неизоставан елемент високе вредности у самоодређивању сваког Врањанца. Старе градске песме и укупан фолклор везују се за слику старе градске културе која је постојала с краја 19. века у овом граду. Узевши у обзир оно што нам је остало и оно што је данас присутно, свима је стало да та слика буде обновљена и ретуширана, јер лепша од ње до сада није настала."[9] Каталог који прати Борин живот и дело може бити привлачан најширој публици јер подстиче комуникацију, оживљава уметнички дискурс, култивише релације без обзира на политичке границе и омогућава поређење Бориног лика и дела са свим осталим обележјима Боре које град носи у себи. Каталог је особен и по снажној повезаности са локалном заједницом - тежња ауторки је да он буде дешавање везано за специфичне људе, место и време, те да буде место сусрета, са просторима и атмосферама за дискусију, да Бора Станковић као метафора Врања не остане само на нивоу материјалног. Њиме се оживљавају аутентични делови града, доприноси се креирању креативне атмосфере у урбаној ревитализацији, културној анимацији и регенерацији. На тај начин врањска Библиотека тежи да „културу врати у средиште друштва" и да јача осећање припадности заједници у којој се одвија. У поменутом оквиру могућа и врло реална је и сарадња и корелација са Народним музејом у Врању. Оваква „сарадња може омогућити ...музејима и библиотекама да подигну своју репутацију код корисника и код јавности уопште, да побољшају своје услуге и програме и да боље одговоре на потребе најразноврснијих и највећих група, посебно оних које до сада нису биле у потпуности незадовољне."[10] Каталог нуди могућност да се кроз Борин живот људи упознају и са друштвено-историјским приликама онога доба. Каталог је систематизација онога што је до сада речено и написано о Бори. Каталог нам открива ко је тај човек, ко је тај унук, рођак, комшија, пријатељ, супруг, отац, ко је тај књижевник, који својим делима буди старо Врање. Шта је имао да понесе из родне куће, из родног града. Какав га је живот чекао у Београду на студијама и касније током службовања, током ратних и послератних година. Како је

[9] Сања Бундало и Мирјана Томашевић, *Бора Сшанковић са калдрме до вечносши* (Врање: Јавна библиотека „Бора Станковић", 2017), 6.

[10] IMLS, *Charting the landscape, mapping new paths: museums, libraries, and K-12 learning*, IMLS, преузето 17. 9. 2021, https://www.imls.gov/sites/default/files//publications/documents/chartingthelandscape_0.pdf

описао Врање, његову непресушну инспирацију. Како ми, његови потомци, његови суграђани, чувамо Борино наслеђе. Код Боре се сударају филозофија старог и новог, богатих и сиромашних, појединца и друштва. Жамор калдрме, мирис испеченог пецива, љубав која трепери у ваздуху и страст која може скоро да се додирне, колико је силна и јака, хлад винове лозе која смирује и најјачи бес, све то је готово опипљиво у дворишту Борине родне куће у данашњој Баба Златној улици у Врању. Бол, сета, калдрма, авлије, капицици, сокаци, махале, ћепенци, ћерамида, све су то саставни делови амбијента вароши Врања уткани у наш каталог, којим Врање допуњује слику Боре Станковића као културне и туристичке иконе града.

ВРАЊСКА БИБЛИОТЕКА КАО ПОЛАЗНА ТАЧКА У ИСТРАЖИВАЊУ ВЕЗА И СКРИВЕНИХ РЕСУРСА КУЛТУРНОГ И ВЕРСКОГ ТУРИЗМА

У 2016. години Завичајно одељење врањске Библиотеке издаје *Каталоī сшаре и решке књиīе у фондовима манасширских библиошека и цркава у Еīархији Врањској*. „Пописано је 700 старих и ретких богослужбених књига из 19. века, али и раније, пре Вукове реформе језика, у Епархији врањској. Најбројније међу њима су богослужбене књиге, јеванђеља и апостоли, служабници, требници, минеји, октоиси, псалтири. Са историографског становишта битна је чињеница да је каталог израз верског и националног идентитета и одређености српског народа".[11] Поред пописа самих старих и ретких књига, за кориснике услуга Завичајног одељења од посебне важности су записи бележени на маргинама књига. Записи су вишеструко интересантни како за културну, тако и за научну јавност. Они носе причу, не само о пореклу књиге, већ и о дародавцу, о културним емисарима, о љубави набављача према овом крају, о развијеном схватању потребе за књигом, о културним и политичким утицајима и везама нашег краја са светом, о људима који су из белог света доносили у свој завичај културна добра и тиме чинили да наш крај ни у чему не заостаје за културним центрима Европе. Записи су својеврсна хроника нашег краја у којима се помињу свештеници и други истакнути појединци који су радили на свеукупном напретку. „Култура је човеков производ, настао током историје и стваран од низа претходних генерација, који сваки нови нараштај усваја и прерађује."[12] Овако систематичним пописом старе и ретке књиге на нашем

[11] Сања Бундало, Снежана Јовановић и Небојша Антић, *Каталоī сшаре и решке књиīе у фодовима манасширских библиошека и цркава у Еīархији врањској* (Врање: Јавна библиотека „Бора Станковић" Врање, 2016), 3,4.

[12] Бранимир Стојковић, *Европски културни идешишеш* (Београд: Службени гласник, 2008), 42.

терену, преданим и посвећеним радом, Завичајно одељење је отворило пут ка повезивању културног и верског туризма у овим крајевима. Опште је познато да су ове две гране дубоко испреплетене, те их је готово немогуће сасвим раздвојити. Уколико туриста, ослањајући се на овај каталог, посети религијско место које ће гледати као туристичку атракцију и као могућност да научи нешто ново о својој и туђој култури онда остајемо у домену културног туризма. „Култура је присутна стално и свуда, а туризам културу *тражи* да би задовољио потребе путника. Земље које држе до очувања културног наслеђа највише и приходују од посетилаца решених да то наслеђе што боље упознају. Србија поседује културно историјске споменике и међу њима значајан број средњовековних манастира. Наслеђе, које нам је династија Немањића и њихових наследника оставила у аманет, непроцењиво је вредна заоставштина за развој будућих туристичких кретања у оквиру овог вида туризма".[13] Идентитет не само појединца већ и групе утемељен је у култури схваћеној онако како је одређују темељни документи УНЕСКО-а, као „Целину сазнања и вредности који нису предмет никаквог специфицног образовања, али које је, ипак, усвојио сваки припадник одређене заједнице".[14]

Попис старе и ретке књиге у манастирским библиотекама је по први пут урађен на овај начин и овако систематично. Сваки туриста, заинтересован за сакралне објекте, може пре саме туре да истражи која врста грађе се налази у манастирима. Увидом у каталог, може ближе да сазна о историјској и културној вредности те грађе. Каталог старе и ретке књиге је водич кроз цркве и манастире на територији епархије врањске, какав до његоговог појављивања, није постојао. Морамо бити свесни да упоредо са економском и политичко-идеолошком транзицијом, неопходно је остваривање и својеврсне културне транзиције. Наш мото је да је Врањска библиотека је увек добра идеја. У то смо спремни да убедимо свакога ко пут Врања крене.

---

[13] Бојан Живадиновић, Мирослав Кнежевић, *Српски средњовековни манастири као спона између верског и културног туризма* (рад представљен на Међународној научној конференцији из области туризма и хотелијерства SITCON 2018, тема конференције *Култура, наслеђе и развој туризма*, Београд, Србија, 12. октобар, 2008): 200, preuzeto 14. 9. 2021, file:///C:/Users/hp/Downloads/200-206%20(1).pdf .

[14] *Le développement culturel* (Expériences régionales), Unesco, Paris, 1980, preuzeto 14. 9. 2021, https://catalogus.boekman.nl/pub/P12-0086.pdf.

ЗАКЉУЧАК

У раду су приказане најзначајније тачке на које се врањска библиотека може ослонити при промоцији културног туризма града Врања. Не и једине. Овај посао мора да буде праћен коришћењем нових техника менаџмента, одређивањем финансијских ресурса, стављањем већег акцента на маркетиншке активости, сталним напорима у побољшавању квалитета програма, као и интензивираном регионалном и међународном културном сарадњом. Многи елементи културе, односно делови материјалне и нематеријалне културне баштине, представљају значајан потенцијал за развој туристичке понуде и туристичког тржишта, и у том смислу врањска библиотека треба да представља саставни део развоја туризма у Врању. Са друге стране, културни туризам омогућава не само промоцију и пропаганду културне баштине, већ и финансијску подршку у њеном очувању и ревитализацији. Такође, он може да допринесе и финансијској независности културних институција и организовању културних манифестација, а тиме и децентрализацији остваривања културних активности.

Култура једног града и земље, у најширем смислу те речи, представља темељ њиховог укупног идентитета. Врање је град богат културном, историјском и природном баштином, стога је важно што интензивније развијати понуду културно-туристичких производа. Врањска културна баштина важан је део српског туристичког идентитета. Култура чува и развија локалне и националне вредности, истовремено остајући отворена према свету и савремености. У данашњем времену опште глобализације друштва и заједнице управо култура и уметност имају све веће значење. Врањска библиотека има могућности за развој целог низа културно-туристичких производа који би могли врло квалитетно да функционишу на тржишту, повезивањем својих активности са низом културних манифестација и фестивала који се одржавају током године и који су врло добро инкорпорирани у укупну туристичку понуду града.

У културном туризму од посебног значаја је локлна партиципација и локална нота у читавој идеји. Када се идеја спусти на локални ниво, користи су вишеструке, између осталог, чланови локалне заједнице имају право и прилику да одлучују о развоју културног туризма, који директно утиче на њихов живот. Локална заједница је највише заинтересована да заштити своје културне ресурсе, начин живота и локалну културу. Тиме добијамо очување културне разноликости и аутентичност туристичких дестинација.

Последњих година локална самоуправа почела је да улаже више труда да туристичку понуду учини приступачнију посетиоцима. Врање је град изузетно

богат на све начине и има вишеструке потенцијале за развијање разноликих грана туризма па се надамо се да ће ускоро добити место на туристичкој мапи Србије коју заслужује. Јавна библиотека „Бора Станковић" Врање, као најстарија институција културе у граду је свакако незаобилазан чинилац развоја културног туризма у граду и свакако један од насадржајнијих.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

Бундало, Сања и Мирјана Томашевић. *Бора Станковић са калдрме до вечности*. Врање: Јавна библиотека „Бора Станковић", 2017.

Бундало, Сања, Снежана Јовановић и Небојша Антић. *Каталоі старе и ретке књиіе у фондовима манастирских библиотека и цркава у Епархији врањској*. Врање: Јавна библиотека „Бора Станковић", 2016.

Домазет, Ивана, Маша Вукановић, Биљана Јокић и Маја Тодоровић. *Музеји Србије као део културно туристичке понуде за породице са децом*. Београд: Институт економских наука, 2018. Преузето 17. 9. 2021. http://ebooks.ien.bg.ac.rs/1412/1/Muzeji%20knjiga%20sa%20koricama.pdf.

Ђилас, Гордана. *Ка новим облицима читања и коришћења библиотечкоі потенцијала?* Рад представљен на стручном скупу Библиотеке у културном животу Србије, Краљево, Србија, 8. и 9. октобар, 2018.

Ђукић Дојчиновић, Весна. *Културни туризам*. Београд: Klio, 2005.

Живадиновић, Бојан и Мирослав Кнежевић. *Српски средњовековни манастири као спона између верскоі и културноі туризма*. Рад представљен на Међународној научној конференцији из области туризма и хотелијерства SITCON , тема конференције *Култура, наслеђе и развој туризма*, Београд, Србија, 12. октобар, 2008. Преузето 14. 9. 2021. file:///C:/Users/hp/Downloads/200-206%20(1).pdf.

IMLS, *Charting the landscape, mapping new paths: museums, libraries, and K-12 learning*, IMLS. Preuzeto 17. 9. 2021. https://www.imls.gov/sites/default/files//publications/documents/chartingthelandscape_0.df.

Le développement culturel (Expériences régionales). Paris: Unesco, 1980. Preuzeto 16. 9. 2021. https://catalogus.boekman.nl/pub/P12-0086.pdf.

Стојковић, Бранимир. *Европски културни идентитет*. Београд: Службени гласник, 2008.

Томашевић, Мирјана и Сања Бундало. *Др Јован Хаџи-Васиљевић знаменити Врањанац*. Врање: Јавна библиотека „Бора Станковић", 2018.

SANJA BUNDALO
Public Library "Bora Stanković", Vranje
bundalosanja1@gmail.com

PUBLIC LIBRARY "BORA STANKOVIĆ" VRANJE – A STRATEGIC PARTNER IN THE DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM OF THE CITY OF VRANJE

SUMMARY | This paper aims at presenting the potential of the Public Library "Bora Stanković" in Vranje for the development of cultural tourism of the City of Vranje and the Pčinja County. Vranje has a recognizable cultural heritage, which represents one of the most significant resources for the development of cultural tourism. In this sense, the library is the one that has a special role as an institution of culture which through its heritage collections preserves and presents the heritage which is at the basis of every collective memory.

The paper contains the overview of resources through which the library can contribute to the development of the cultural tourism of the City of Vranje. The monography *Dr Jovan Hadži-Vasiljević – a Famous Resident of Vranje* was created from the Heritage Collection of the Vranje library. Publishing this book was deemed a significant cultural endeavor. It is also important due to the role it can have with tourists for bringing closer the importance of this area's past in the context of the current national history. Vranje is a home town of Bora Stanković, a writer who has long surpassed the boundaries of the town he was born in. By looking at and reading the catalog *Bora Stanković from Cobblestone to Eternity*, the publication of the Vranje library, the tourists are offered an opportunity to discover who this writer of the old Vranje was and how important his heritage is. Tourists find it most important to return with an impression, and the Vranje library invokes both creativity and original experiences. This library's reference further relies on other localities that relate to this writer in the city. The city of Vranje is extremely rich in sacral objects. *The Catalog of Old and Rare Books in the Collections of the Monastery Libraries and Churches within the Vranje Diocese* was created as a result of the on-the-field work that included visiting eleven monasteries and thirty six churches in our area. Given a librarian always focuses on a book that is valuable both with regards to the content as well as the time and place of creation, one can be but surprised by the enthusiasm and the dedicated endeavors of the librarians of the Vranje library on this project. In addition, each tourist intent on treading the paths of religious tourism through our neighborhood can use it as a guide through monasteries and churches in this area.

As the Vranje library promotes the heritage and spiritual values in cooperation

with other organizations within the local community, it shows that creativity, culture, and art can be turned into a unique tourist product.

KEY WORDS | library, cultural tourism, religious tourism, Public Library "Bora Stanković" Vranje, the city of Vranje

САНЯ БУНДАЛО
Публичная библиотека имени Боры Станковича, Вране
bundalosanja1@gmail.com

ПУБЛИЧНАЯ БИБЛИОТЕКА ИМЕНИ БОРЫ СТАНКОВИЧА, ВРАНЕ – СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ПАРТНЕР В РАЗВИТИИ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМА ГОРОДА ВРАНЕ

РЕЗЮМЕ | Целью данной работы является продвижение потенциала публичной библиотеки имени Боры Станковича Вране с целью развития культурного туризма в городе Вране и районе Пчиня. Вране знаменито своим культурным наследием, которое является одним из важнейших ресурсов для развития культурного туризма. В этом смысле библиотека играет особую роль как культурное учреждение, которое в своём краеведческом фонде сохраняет и представляет наследие, являющееся основой социальной памяти. В докладе подчеркнут перечень ресурсов, с помощью которых библиотека может способствовать развитию культурного туризма в городе Вране. Монография "Доктор Йован Хаджи-Васильевича – знаменитый человек из Враня", была создана на основе краеведческой коллекции библиотеки Вране. Публикация этой книги была оценена как важное культурное событие. Подчеркнем роль этой книги в туристическом смысле, ведь она приближает историю нашего края каждому туристу, осветляя её в рамках современной национальной истории. Вране – родной город Боры Станковича, писателя, который знаменит не только в нашей стране, но и за границей. Листая и читая каталог "Бора Станкович – от булыжной улочки до вечности", издание библиотеки г. Вране, туристы знакомятся с писателем старого города Вране и осознают богатство его его культурного наследия. Самое важное для туристов – вернуться с впечатлениями, а библиотека Вране действительно впечатляет и ой пробуждает творческий потенциал. По этой библиотечной ссылке туристы находят другие достопримечательности города, связанные с писателем.

Город Вране чрезвычайно богат сакральными постройками. Каталог старинных и редких книг в фондах монастырских библиотек и церквей Враньской епархии был создан в результате исследований. Исследования проводились в зонах одиннадцати монастырей и тридцати шести церквей нашего района. Поскольку в центре внимания библиотекаря всегда находится книга, ценная как с точки зрения содержания, так и с точки зрения времени и места создания, неудивителен энтузиазм и самоотверженная работа над этим проектом библиотекарей библиотеки г. Вране. Каталог также может стать гидом по нашим мо-

настырям и церквям для всех туристов, которые намереваются пройти по религиозным тропам нашего региона. Поскольку библиотека Вране пропагандирует краеведческое наследие и духовные ценности, в сотрудничестве с другими организациями муниципалитета, она показывает и доказывает, что творчество, культура и искусство могут быть превращены в уникальный туристический продукт.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | библиотека, культурный туризм, религиозный туризм, Публичная библиотека имени Боры Станковича Вране, город Вране